

XIX

GLYPTOTEKETS SAMLING AF ANTIKKE SKULPTURER

AF MUSEUMSINSPEKTØR
METTE MOLTESEN
OG MUSEUMSINSPEKTØR
JAN STUBBE ØSTERGAARD

Det sidste halve år har Glyptoteket være i mediernes søgelys både for det gode og det mindre gode. Med omtalen af de erhvervelser, der er gjort i 60'erne og 70'erne, har man sat fokus på, at mange oldsager er blevet revet ud af deres sammenhæng, deres kontekst. Dette gælder imidlertid også for de øvrige antikke værker, som er erhvervet til Glyptoteket i dets 100-årige historie. Carl Jacobsens hovedkilder til erhvervelse var de store byggearbejder, der forvandlede pavebyen Rom til en storby i slutningen af det 19. årh. Dertil kom de konkursramte adelsmænd, der for at redde deres paladser solgte ud af deres gamle samlinger. Det er derfor af største vigtighed, at vi som museumsinspektører bruger vores professionelle viden til, så vidt det er muligt, at gengive værkerne en form for kontekst, den oprindelige sammenhæng. Måske kan vi ikke vide, hvor genstanden helt præcist er fundet, da de ikke kommer fra arkæologiske udgravninger, og måske kan vi ikke dokumentere, ad hvilke veje et værk har bevæget sig fra sin oprindelse i Grækenland eller Italien, men vi kan forsøge, så godt som muligt, at dokumentere de enkelte værkers historie både i oldtiden og i eftertiden. Til dette formål må vi konsultere arkivalier både i museet og i de lande, værkerne kommer fra.

Da vi i forbindelse med 100-års jubilæet i 2006 påtænkte nyopstillingen af Glyptotekets samling af antik marmorskulptur, var det derfor et af de væsentligste mål at forsøge at skabe nogle kontekster, og at formidle disse til publikum. Det er uomtvisteligt, at den antikke marmorskulptur kan være vanskelig for et moderne publikum at kapere. Række på række af portræthoveder og hovedløse kroppe i hvidt marmor kan virke kedelige på en tilskuer, der er vant til farverigdom og hastige bevægelser. Dette kan modvirkes dels ved at få publikum til at bremse op, blive slået ud af den oplagte kurs og blive tvunget til at se – dels ved at forbløffe dem ved hjælp af brud, f.eks. ved at anbringe en farvet rekonstruktion blandt de hvide hoveder.

Gennem vort arbejde med Glyptotekets bestandskataloger og interesse for Carl Jacobsen som samler har vi fundet og beskrevet flere grupper af antikke romerske skulpturer, som har kunnet samles til en kontekst. I den nye opstilling er den kronologiske tilgang, som har været det bærende princip siden Carl Jacobsens dage, blevet brudt med fire forskellige ensembler, som alle illustrerer en kontekst fra romersk kejsertid.

SALLUSTS HAVER

Det antikke Rom var omgivet af en bræmme af *Horti* – haver eller parker – der tilhørte de store adelsfamilier. Her var pavilloner og templer, fontæner og søjlehaller, og her kunne stormændene underholde og bespise deres klienter. Historieskriveren C. Sallustius Crispus ejede en have på nordsiden af Rom. Den overgik engang i 1. årh. e.Kr. til kejserligt eje, men beholdt sit navn, *Horti Sallustiani*. Denne park lå, hvor den senere Villa Ludovisis berømte park strakte sig, indtil hele området blev solgt til udstykning i 1884. Her anlagdes kvarteret omkring Via Veneto. Adskillige skulpturer fra de berømte haver er ad forskellige kanaler, fra byggearbejder og fra Villa Ludovisis samlinger, nået til Glyptoteket. De er nu samlet i sal 9. Her ses de to statuer af Niobes børn, Niobider, der omkring 440 f.Kr. blev opstilet i en græsk tempelgavl, og som engang i romersk tid er blevet bragt til Rom. Allerede dengang blev de betragtet som antikviteter. Ved siden af står en bevæget gruppekomposition, der forestiller gudinden Artemis i færd med at redde kongedatteren Ifigenia fra at blive ofret på et alter ved at erstatte hende med en hind. Denne gruppe udsmykede et fontæneanlæg på en stejl skrænt i den dal, der løb gennem Sallusts haver. Den knælende Barbar i kostbart påfuglemarmor har sammen med to lignende figu-

FIGUR I.

Skulpturer fra Sallusts haver.
Sal 7, Ny Carlsberg Glyptotek.
Foto: Ole Haupt.

rer smykket et sejrsmonument for kejser Augustus, mens ”Den hvilende Satyr” – romernes absolutte yndlingshaveskulptur – er fundet i flere udgaver. Med disse skulpturer vil vi give et indtryk af en kejserlig park, der lå umiddelbart udenfor den store bymur. Her kunne kejseren hvile ud og undertiden indbyde til ”brød og skuespil”.

LICINIERFAMILIENS GRAV

Umiddelbart nord for Sallusts haver og adskilt fra dem ved Via Salaria, hovedvejen mod nord, lå i oldtiden andre haver, som vi mener tilhørte familien Licinius Crassus. Her fandt man under byggearbejder i 1884-85 nogle gravaltre for medlemmer af denne familie. Men rygter ville vide, at der i samme gravrum som dem var fundet en række fine romerske marmorportrætter. Dem købte Carl Jacobsen i 1887 af grev Michele Tyszkiewicz, som havde bragt hele gruppen til Paris. Lige i nærheden fandt man en række fine marmorsarkofager, der også kan have tilhørt familien. Som tilfældet er med mange andre fund fra denne periode i Rom, er der meget lidt dokumentation af omstændighederne. Byggearbejderne har skyndt sig at fjerne de oldsager, som de kunne sælge. Vi har gjort vort yderste for at finde dokumentation for fundet af portrætterne, og mener, at det er sandsynligt, at de hører sammen med gravaltrene, som nu befinder sig i Termemuseet i Rom.

MODSTÅENDE SIDE:

FIGUR 2.

Knælende perser fra Sallusts haver.
Sal 7, Ny Carlsberg Glyptotek.
Foto: Ole Haupt.

FIGUR 3.

Portrætter fra Licinierfamiliens grav.
Sal 12, Ny Carlsberg Glyptotek.
Foto: Ole Haupt.

I sal 12 står de 16 hvide marmorportrætter nu opstillet som en familiegruppe, unge og gamle, mænd og kvinder grupperet omkring portrættet af Pompejus Magnus (106-48 f.Kr.), et af de fineste og mest karakterfulde af alle romerske portrætter. Pompejus Magnus var forfader til Marcus Licinius Crassus Frugi, som menes at have indstiftet den grav, hvor portræterne har stået. Hans søn var opkaldt efter sin berømte forfader og hed også Pompejus Magnus. Da det kunne opfattes som om, han tragtede efter magten i Rom, blev han og hans familie myrdet af kejser Claudius, der ellers få år tidligere havde givet ham sin datter til ægte. I ”The Licinian Tomb, Fact or Fiction?” Meddelelser fra Ny Carlsberg Glyptotek, N.S. 5 (2003) har Patrick Kragelund sat navne og skæbner på denne adelsfamilie fra kejsertidens første århundreder, og i salen kan man føle sig i selskab med dem som nærværende personligheder.

FIGUR 4.
Portræt af Pompejus Magnus.
Ny Carlsberg Glyptotek.
Foto: Ole Haupt.

BRUTTIUS PRÆSENS' LANDVILLA I SABINERBJERGENE

De velhavende romerske familier havde paladser i Rom og store landsteder ved havet eller i bjergene. I 1830'erne fandt man resterne af sådan en landvilla ved Monte Calvo, der ligger ved den nordgående hovedvej via Salaria, 53 km fra Rom. Her fandt man store mængder af marmorskulpturer, der blev købt af fyrst Borghese til den nye samling, han ville opbygge efter salget af sine antikker til sin svoger, Napoleon Bonaparte. En senere Borghese kom imidlertid i store finansielle vanskeligheder, og i 1890'erne solgte han en stor del af sine statuer til Carl Jacobsen. Nyere studier af arkiverne i Rom har vist, at to statuer af græske digtere, den stående statue af Anakreon, en klassisk græsk lyriker, og en statue af en siddende digter blev fundet i villaen. Fra villaen stammer desuden Den guddommelige Afrodite, som førte an i et kor af Muser. Vi har stillet digterne op blandt muserne i den græske portrætsal, men ladet Afrodite trone som blikfang iblandt de romerske statuer i sal 8.

Digterstatuerne er udført i samme marmor, men forbillederne er henholdsvis en statue fra 5. årh. f.Kr. og fra 3. årh. f.Kr. De vidner om, at den velhavende romer hos sin bil-

FIGUR 5.
Skulpturer fra Bruttius
Præsens' villa. Sal 10,
Ny Carlsberg Glyptotek.
Foto: Ole Haupt.

87
DIANA TRA NEMI
MUSEI CAPITOLINI
I. 2804. 42

FIGUR 7.
Marmorvase med indskrift.
Nemi, 1. årh. e.Kr.
Ny Carlsberg Glyptotek.
Foto: Ole Haupt.

MODSTÅENDE SIDE:

FIGUR 6.
Gudinden Diana.
Nemi, 2. årh. f.Kr.
Ny Carlsberg Glyptotek.
Foto: Ole Haupt.

ledhugger kunne bestille værker fra et meget stort stilrepertoire. Villaens vandrør af bly bærer stempeller med ejerens navn: C. Bruttius Præsens. Denne var en meget betydelig person i 2. århs. Rom, både han selv og hans kone ejede store landområder netop i Sabinerlandet, og han var en af personer, der stod kejser Hadrian nær. De statuer, han opstillede på sin landejendom, vidner om en musisk og intellektuel mand, der omgav sig med kunst og litteratur i sit *otium*.

DIANAS HELLIGDOM I NEMI

Det største ensemble af antik marmorskulptur udstillet i Glyptoteket kommer fra en helligdom for gudinden Diana ved Nemisøen, ca. 25 km syd for Rom. Kulten af naturgudinden Diana, der identificeres med grækernes Artemis, gik tilbage til mytisk tid, ja, dens grundlæggelse blev sat i forbindelse med Den trojanske Krig. I 2. årh. f.Kr. blev en stor helligdom anlagt på terrasser ved foden af det krater, søen ligger i. Her var søjlegange og templer og siden et teater og et helsecenter med hotel. De væsentligste udgravninger i helligdommen blev foretaget i 1885 af den britiske ambassadør i Rom,

Lord Savile Lumley. Han tog sin del af fundene med hjem til England, og de findes nu i Castle Museum i Nottingham. Siden hen gravede flere romerske kunsthandlere i området på ejerens, fyrst Orsinis, vegne med det ene formål at finde salgbare skulpturer.

Carl Jacobsen var så heldig at erhverve mange af de fineste skulpturer fra disse udgravninger. De står nu samlet i sal 12: Et kolosalt marmorhoved fra en statue af gudinden Diana i akrolith-teknik, dvs. at de nøgne dele var i marmor, mens de beklædte dele bestod af et træskelet dækket af bronzeblik. Det er hovedet af selve kultstatuen, som blev opstillet i slutningen af 2. årh. f.Kr.

I et rum i en af søjlehallerne fandt man to pragtfulde portrætstatuer med indskrifter, der viser, at de forestiller skuespilleren Gaius Fundilius Doctus og Fundilia, den dame, der havde ejet ham som slave og givet ham hans frihed. Omkring dem stod fire hermer med portræthoveder af samme fine kvalitet. Af dem er de tre i Glyptoteket og den sidste i Nottingham. Der er imidlertid flere hermeportrætter fra naborummene, som også har fundet vej til Glyptoteket. De er alle af samme høje kvalitet som Licinierportrætterne og viser, at romere af de frigivnes klasse i 1. årh. e.Kr. havde råd til at bestille portrætter i allerfineste udførelse. Foruden portrætter og kultstatue er der to meget interessant marmorvaser. De var del af en opstilling på otte vaser viet til gudinden og med den samme indskrift CHIO DONUM DEDIT, det vil sige, at en mand ved navn Chio har givet dem (vaserne). De seks øvrige står nu i University Museum i Philadelphia, som også har købt værker fra Nemi. Her har vi altså fund fra en stor, meget besøgt helligdom, hvor lokale folk og fremmede viede gaver til gudinden i håb om hjælp eller som tak for samme.

Ethvert museumsobjekt har så mange historier at fortælle, at vi som formidlere må vælge hvilken, vi tror, er væsentligst. Med konteksterne håber vi at kunne komme nogle af de spørgsmål i møde, som publikum med rette må stille os om værkernes oprindelige sammenhæng og funktion. Konteksterne formidles gennem tekstark, der forefindes i en holder i de respektive rum.

Glyptotekets store skulptursale domineres af de smukke terrazzogulve med mosaikborter langs væggene og af de hvælvede hvide stuklofter. Alle sale er blevet malet i nye stærke farver, der giver den allerbedste baggrund for de mange nuancer i den hvide marmor. Der er skabt liv og bevægelse i rummene, og vi håber, at vort publikum vil glæde sig og føle sig beriget ved mødet med de antikke skulpturer.

FIGUR 8.
Sal 8, Ny Carlsberg Glyptotek.
Foto: Ole Haupt.

